

ЭСТЕТИКА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА
NATURA TEXTUALISTĂ A ROMANULUI ROMÂNESC
OPTZECICT: INFLUENȚE PROXIME ȘI
AUTENTICITATE A SCRITURII

Sleahtițchi Maria, dr. în filologie, conf. univ.,
(Universitatea de Stat "Alec Russo", Bălți)

0. În una din cercetările noastre recente abordam într-o formulă restrânsă relația deschisă sau ocultată a prozei românești postmoderniste cu experimentele teoretice și practice ale textualismului francez, subsumabil „curentului tel-quelist” [8]. Ne propunem în cercetarea de față să dăm o formulă dezvoltată unor idei susținute cu prilejul invocat mai sus. În contextul unei analize a direcțiilor și curentelor literare din secolul al XX-lea, privirea scrutătoare a istoricului literar reține neapărat o revistă trimestrială, cu nume straniu (intraductibil în limba română), fracturist și „tupeist” pentru tradiția intitulării unei reviste, în special, și a interpretării fenomenelor literare, în general. Revista *Tel Quel* apărea în primăvara anului 1960, la Paris.

1. *Spectacolul îmi este necesar!** exclama o voce impersonală în chiar prima pagină a primului număr. Nota de program era de fapt un apel provocator, rostit într-un categoric registru optativ: eu vreau lumea, și-l vreau pe Tel Quel, și-l mai vreau o dată, și-l vreau neconținut, și strig nesățios: bis! și nu doar pentru mine însumi, ci în fond pentru mine, deoarece spectacolul îmi este necesar – deoarece el mă face necesar – deoarece îi sînt necesar și deoarece îl fac necesar [4, p.5]. Grupul și revista s-a constituit ulterior într-o școală a semioticii și structuralismului, care își axa analizele și comentariile pe o noțiune nouă, deplasînd accentul în teoria limbajului dinspre perspectiva logocentrică spre cea care își ia drept unitate de bază *Textul*. Dar nu în accepția lui tradițională, ci, așa cum afirma Roland Barthes, reconsiderat, adică „*Țesătura*”; dar, dacă pînă acum am privit mereu pînza aceasta ca pe un produs, ca pe un vâl gata făcut, în spatele căruia se află, mai mult sau mai puțin ascuns, sensul (adevărul), de-acum înainte vom accentua – în privința texturii -, ideea generativă a unui text care se face, se lucrează într-o neîncetată întrețesere; cufundat în acest

---

* „Je veux le monde et le veux TEL QUEL, et le veux encore, le veux éternellement, et je crie insatiablement: bis! et non seulement pour moi seul, mais au fond pour moi, parce que le spectacle m'est nécessaire – parce qu'il me rend nécessaire – parce que je lui suis nécessaire et parce que je le rends nécessaire.”

țesut – în această textură – subiectul se destramă, precum un păianjen care s-ar descompune el însuși în secrețiile constructive ale propriei pânze. Dacă ne-ar plăcea neologismele, am putea defini teoria textului ca o *hyphologie* (*hyphos* este țeserea și pânza de păianjen)” [1, p. 207].

2. *Textualismul românesc consacrat*. Deși complex, cu polemici și controverse, cu excomunicări și noi achiziții, grupul *Tel Quel* a dat naștere unui concept nou de filosofie și praxis al limbajului, numit textualism. La depărtarea de aproape jumătate de veac de la constituire, este inutil să insistăm în vederea unei perspective istorico-teoretice asupra acestui curent. Finalitatea noastră este mai degrabă aplicativă. Deși studiile de poetică a romanului postmodernist și clasificările romanului românesc optzecist includ și falia textualisă [5; 6] – dovadă că influența *tel-quelismului* este un fapt acceptat de critica de specialitate - ne propunem în studiul de față să analizăm corelarea unor repere teoretice emise de grupul parisian cu practica românească a Generației'80. În al doilea rînd, demersul nostru își propune să omologheze acestei confluențe interculturale generale și romanul românesc optzecist din Basarabia.

Radu G. Țeposu, în *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, care apărea în 1993, includea în grupul textualiștilor români pe Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Constantin Stan, Tudor Daneș [6, p. 346]. Cu cinci ani mai târziu, în 1998, un grup de autori, Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter și Gheorghe Crăciun (cel din urmă un „textualist integral”, teoretician și practicant al conceptului, asemeni scriitorilor tel-quești), semnează eseul *Experimentul literar românesc postbelic*, însoțit și de o antologie de texte experimentale. Gh.Crăciun adaugă galeriei textualiștilor optzeciști a lui Radu G. Țeposu necesare clarificări conceptuale și tehnice. „Există în această primă grupare un adevărat fanatism al căutării, afirmă scriitorul, al rătăcirii în zonele albe ale socialului și ale dicibilului, voința de a cupla propria experiență biografică cu experimentul retoric și lingvistic, de a depăși orice constrîngere de gen sau stil și a inventa astfel cel mai liber discurs cu putință. În acest fel apare ideea textului, ca nouă formă literară. Gheorghe Iova propune noțiunea de „textuare”, Mircea Nedelciu începe să definească „ingineria textuală”, Gheorghe Crăciun investighează condițiile „autenticității” și relația dintre „trup și literă”, Emil Paraschivoiu devine un obstetrician al limbajului în act, Ioan Flora rămîne poet și promovează o poetică enunțiativă, demetaforizată, Gheorghe Ene se dovedește în practica textelor sale un deconstructivist *avant la lettre*. Toate acestea sînt date acumulate pînă în 1980 într-un fel de clandestinitate literară benefică, stimulînd sedimentările

ideatice, consolidând ceea ce s-a numit mai târziu „poetica textualistă” [7, p.48]. Din cel de-al doilea val al grupului optzecist fac parte și scriitorii basarabeni. Unii dintre ei, în mod special Vitalie Ciobanu și Emilian Galaicu-Păun, au valorificat experimentele congenerilor lor de peste Prut. Omologarea manierelor de construcție a narațiunii a fost resimțită ca un firesc gest de integrare și sincronizare a formulilor narative de actualitate ale literaturii române din ultimele decenii ale secolului XX .

3. „*Corpul neîndoielnic*”. În eseu *Plăcerea textului*, capitolul *Corpuri*, Roland Barthes invocă o expresie a erudiților arabi: „Vorbind despre text, erudiții arabi folosesc – pare-se – această admirabilă expresie: *corpul neîndoielnic*” [1, p.202] Trecând în revistă variantele corpului, Barthes presupune că și textul poate fi o anagramă a corpului: „Să aibă, atunci textul o formă omenească, să fie o figură, a anagramă a corpului? Da, dar a corpului nostru erotic. Plăcerea textului nu ar putea fi redusă la funcționarea sa gramaticală (feno-textuală), tot așa cum plăcerea corpului nu poate fi redusă la simpla nevoie fiziologică” [1, p.202]. Provocat și provocator, Gheorghe Crăciun își construiește romanele în ideea reciprocității corp-literă, corp-text. După apariția primelor trei romane (*Acte originale/Copii legalizate* (1982); *Compunere cu paralele inegale* (1988), *Frumoasa fără corp* (1993), prozatorul a dat tiparului volumul *Mecanica fluidului* (2003). Fiind un tip aparte de jurnal, scris înaintea romanelor sale, *Mecanica fluidului* este mai degrabă un program estetic. Scriitorul se declară anti-mimetic, un autor care își inventează mereu lumea și eul în structura mișcătoare a unui text care se produce și își modifică mereu corporalitatea. „Scrisul meu, se confesează autorul, începe uneori ca un trup care vrea neapărat să se ocupe cu asta, să facă acest lucru. N-are un subiect. În afară de propria sa materie somatică, n-are o dorință anume. Un fel de a fugi de sine și de cei din jur, pentru a ajunge imediat să se lege de propria sa carne și de ceea ce o înconjoară, dar fundamental altfel, lăsând în urmă semne ale prezenței sale, ca un melc” [2, p.52]. Corpul și corporalitatea este motivul central al romanului *Pupa russa*. Dincolo de „conflictele corpului uman”, naratorul observă paradoxul corporalității sonore și grafice a cuvintelor. Și gestul ludic al reacțiilor unei gândiri asociative de copil reprezintă savorile romanului: „Cuvîntul COCOȘ n-ar trebui să aibă creastă, nici coadă cu pene, nici „picioare-rășchitoare” (ca în ghicitoarea învățată la școală), nici solzi și nici gheare. El era mai degrabă un COCOLOȘ de hîrtie, un ghem de linii mototolite, un ROSTOGOL mic și ușor [...]. Ocolul pe care îl făcea de la un cuvînt apropiat la alt cuvînt apropiat nu era chiar atît de mare și

continua să gîndească mai departe la COCOȘ, strîngînd în urma lui o mulțime de alte cuvinte rotunde, umflate ca niște bășici: COȘCOVIT, CORCOLIT, SOROCOVCĂ, COȘNIȚĂ, COCOR, CORDON, CORIDOR, ICUSAR, MOGOȘ, GOGOȘ, DODO, BOBOC, BOLOBOC, COC.” [3, pp. 18, 19]

4. *Plăcerea textului care mă scrie.* Romanul optzecist mizează în exclusivitate pe limbajul reinventat. Vitalie Ciobanu în romanul *Schimbară din strajă* definește romanul „ca ambalaj de cuvinte”. Emilian Galaicu-Păun inventează în anti-romanul *Gesturi* o lume construită din gest. Textul devine o instanță autarhică; or, afirma Roland Barthes, „plăcerea textului e clipa în care corpul meu își va urma propriile idei – căci corpul meu nu are aceleași idei cu mine” [1, p.202]. Demonia textului, care își ia autorul și personajele în stăpînire, este anunțată programatic în 1992 de Gheorghe Iova în cartea *Texteiova*, autorul stabilind un liant identificator între cele două alterități ale eului: Iova și Textul. „Trebuie să scriu, afirmă naratorul impersonal, (o carte) ca să pot muri. Uzajul, la diateza activă, a verbului morții, „omul a murit”, „îl priveam cînd murea, vedeam (?) că moare”, își are firescul său. Sînt un om greșit scris. A trebuit să am conștiința că sînt scris neîncetat din toate direcțiile. Se zice așa: „judecat greșit”. Va trebui să treacă foarte mult timp pînă să se corecteze greșelile din acest text (scrisa vieții mele). Cum singurul text de autor, în care deciziile omului au o oarecare aparență de validitate, este testamentul, vedeți, îl voi scrie. Îmi închipui că vor exista oameni, care să găsească un motiv pentru a pune problema adevărului vieții mele. Acest lucru îl prevăd după moartea mea, oricît de mult aș trăi. Nu cred că moartea mea va fi un eveniment. În acest sens, că moartea mea va declanșa preocuparea pentru adevărul meu, al ființei mele, al vieții mele. Așadar, e indiferent cînd mor. Ca și Rimbaud, am descoperit devreme, la 19 ani, că textul literar, ca orice text, participă la falsificarea vieții umane. Am încetat să scriu. Am încetat să fiu. Încet-încet. Ceva care se prelungea” [7, p.213].

5. *În loc de concluzie.* Romancierii generației optzeci construiesc un amplu spectacol de limbaj, în care textul devine personajul central.

Резюме

В исследовании рассматривается tel-quelийская природа румынского романического текстуализма, в центре концепции которого находится текст как процесс: удовольствие написанием, наслаждение текстом и т.д. Телесность и жестикуляция в тексте становятся одним из концептуальных знаков и ориентиров румынс-

кого постмодернизма, выраженных в разных повествовательных формулах, свойственных роману поколения 80-х годов XX века.

Referințe bibliografice

1. Barthes, Roland. *Romanul scriiturii. Antologie* / Selecție de texte și traducere Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliiu. Prefață Adriana Babeți. Postfață Delia Șepețean-Vasiliiu. – București: Univers, 1987. – 379 p.
2. Crăciun, Gheorghe. *Mecanica fluidului* (Culegere de lecții introductive cu exemple, definiții, întrebări și 36 de figuri incluse în text). – Chișinău: Cartier, 2003, 160 p. – (Colecția *Rotonda*).
3. Crăciun, Gheorghe. *Pupa russa*. Cu o pagină introductivă de Mircea Horia Simionescu. – București: Humanitas, 2004. – 399 p.
4. *Pentru o teorie a textului. Antologie „Tel Quel” 1960-1971.* / Introducere, antologie și traducere de Adriana Babeți și Delia Șepețean-Vasiliiu. – București: Univers, 1980. – 493 p.
5. Petrescu, Liviu. *Poetica postmodernismului.* / Ediția a II-a. – Pitești: Paralela 45, 1998, 176 p. – (Seria *Deschideri*)
6. Țeposu, Radu G. *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă.* / Ediția a II-a. Prefață de Al Cistelică. - Cluj-Napoca: Dacia, 2002. – 347 p.
7. Spiridon, Monica; Lefter, Ion Bogdan; Crăciun, Gheorghe. – *Experimentul literar românesc postbelic.* - Pitești: Paralela 45, 1998, 274 p. - (Colecția 80, Seria *Eseuri*).
8. Șleahțișchi, Maria. *Noi aspecte ale confluențelor româno-franceze. Repere tel-queliste ale romanului românesc optzecist* // La francophonie comme vecteur de la communication. Colocviu Internațional, Institutul de Cercetări Filologie și Interculturale, ULIM, 2006, p.142-144.